

Mahmudxo‘ja Behbudiyning “Padarkush” dramasi - jadidchilik ruhidagi ilk o‘zbek sahna asari

Mohlaroyim Ziyodjon qizi Murodjonova

Ilmiy maslahatchi: M.M.Mirzakarimova

Andijon davlat chet tillari instituti

Annotatsiya: Mahmudxo‘ja Behbudiyning “Padarkush” dramasi o‘zbek dramaturgiyasining ilk namunalaridan biri bo‘lib, jadidchilik g‘oyalarini aks ettiradi. Asarda ilm va jaholat to‘qnashuvi, ota-onaga hurmat va jamiyat taraqqiyoti masalalari yoritilgan. Drama xalqni ma’rifat sari yetaklashga xizmat qilgan va o‘zbek sahna san’atining shakllanishida muhim o‘rin tutgan. Ushbu maqolada asarning mavzusi, g‘oyasi va adabiyotdagi ahamiyati tahlil etiladi.

Kalit so‘zlar: dramaturgiya, tragediya, ma’rifatparvarlik, realizm

Mahmudkhodja Behbudiyy’s drama “Padarkush” - the first Uzbek stage work in the spirit of Jadidism

Murodjonova Mohlaroyim Ziyodjon qizi

Scientific advisor: M.M.Mirzakarimova

Andijan State Institute of Foreign Languages

Abstract: Mahmudkhodja Behbudiyy's drama "Padarkush" is one of the first examples of Uzbek drama, reflecting the ideas of Jadidism. The work covers the conflict between knowledge and ignorance, respect for parents, and the development of society. The drama served to lead the people towards enlightenment and played an important role in the formation of Uzbek stage art. This article analyzes the theme, idea, and significance of the work in literature.

Keywords: drama, tragedy, enlightenment, realism

Mahmudxo‘ja Behbudiyning “Padarkush” dramasi o‘zbek dramaturgiyasi tarixida muhim o‘rin tutadi. Asar tragediya janrida yozilgan bo‘lib, unda eski va yangi dunyoqarashlarning to‘qnashuvi fojeali yakun bilan tugaydi. Bu drama ma’rifatparvarlik g‘oyalarini ilgari surib, ilmning inson hayotidagi o‘rnini ko‘rsatadi.

Realizm uslubida yozilgan asarda hayotiy voqeliklar va insoniy munosabatlar haqqoniy aks ettirilgan.

Asarning protagonisti - o‘qimishli yigit, zamonaviy bilimlarni o‘zlashtirishga intilsa-da, eski qarashlar, johillik va atrofdagilarning bosimi tufayli fojeaviy taqdirga

duchor bo'ladi. U ilm yo'lidan ketishga harakat qilgan bo'lsa-da, atrof muhit, ondagi konflikt, va ijtimoiy bosim uni fojiali xatoga undaydi - u jaholat natijasida otasini o'ldirib qo'yadi.

Drama didaktik (tarbiyaviy) ahamiyatga ega bo'lib, o'quvchilar va tomoshabinlarga ilmning kuchini va johillikning halokatli oqibatlarini ko'rsatadi.

Asarda jaholat, islohotga qarshilik, ijtimoiy o'zgarishlar, ota-onaga hurmat kabi mavzular keskin yoritilgan. Behbudiy bu asari orqali xalqni ilm va tafakkur sari yetaklashga, eskilik qoldiqlaridan voz kechishga undaydi.

Shuningdek, drama jadidchilik harakati ruhida yozilgan bo'lib, milliy uyg'onish va madaniy taraqqiyot yo'lida muhim asarlardan biri hisoblanadi. Sahnaviylik jihatidan ham e'tiborga molik bo'lib, u o'zbek teatr san'ati shakllanishida katta rol o'ynagan. Axloqiy saboq sifatida asar nafaqat o'z davrida, balki hozir ham dolzarb bo'lib qolmoqda.

O'zbek adabiyotshunoslari va yozuvchilari "Padarkush" dramasi haqida o'z asarlarida fikrlarini yozib qoldirishgan. Quyida ba'zi muhim manbalar va ularda bildirilgan fikrlarni keltirib o'tamiz:

1. Abdurauf Fitrat o'zining adabiyotshunoslikka oid ishlarida Behbudiyning "Padarkush" asarini milliy dramaturgiyaning boshlanishi sifatida e'tirof etadi.

U asarda ilm va jaholat to'qnashuvi tasvirlanganini ta'kidlab, uni o'z davri uchun ogohlantiruvchi asar deb baholaydi.

2. Mashhur yozuvchi G'afur G'ulom Behbudiyning ijodini va "Padarkush" asarini milliy uyg'onish davrining muhim namunasi deb hisoblagan. Uning fikricha, bu drama eski qarashlarning fojiali oqibatini ko'rsatib, xalqni o'z taqdiriga befarq bo'lmaslikka chorlaydi.

3. Oybek o'zining adabiyot haqidagi maqolalarida Behbudiyning jadid dramaturgiyasining asoschisi sifatida tilga oladi. Uning fikricha, "Padarkush" dramasi o'zbek xalqining ma'rifiy uyg'onish yo'lida qanday qiyinchiliklardan o'tganini ko'rsatadi.

4. O'zbek adabiyotshunosi Turg'un Alimov o'zining "Jadid adabiyoti" kitobida "Padarkush" asarini ilk o'zbek dramalaridan biri sifatida tahlil qilib, uni ijtimoiy-siyosiy asar deb baholaydi. U asarning millatni yangilanish sari boshlaganini ta'kidlaydi.

5. Adabiyotshunos Sharof Boshbekov o'zining o'zbek teatr san'ati haqidagi tadqiqotlarida "Padarkush" dramasi o'zbek sahna san'ati uchun yangi davr ochganini va xalq ongida milliy uyg'onish g'oyalarini shakllantirishga yordam berganini yozadi.

Bu manbalar shuni ko'rsatadiki, "Padarkush" o'zbek adabiyotida juda katta ahamiyatga ega bo'lib, uni ko'plab adabiyotshunolar milliy teatr va dramaturgiyaning shakllanishida muhim bosqich sifatida baholashgan.

Padarkushlikning tarbiyaviy ahamiyati va saboqlari Padarkushlik - ya'ni ota-onaga nisbatan zo'ravonlik qilish yoki ularni o'ldirish, jamiyat uchun eng og'ir jinoyatlardan biri hisoblanadi. Bunday hodisalar oiladagi noto'g'ri tarbiya, ruhiy muammolar, moddiy yoki hissiy bosim, jinoyatchilik ta'siri kabi omillar natijasida yuzaga kelishi mumkin. Bunday fojeali voqealar yosh avlodga juda muhim saboqlar beradi.

1. Ota-onaga hurmat va ehtirom - insoniy burch Islom dini va boshqa ko'plab madaniyatlarda ota-onaga hurmat qilish muqaddas burch hisoblanadi. Hadislarda "Jannat onalarning oyog'i ostidadir" deb ta'kidlangan, bu esa ota-onaga hurmatning oliy qadriyat ekanini ko'rsatadi. Ota-onaga nisbatan hurmatsizlik jamiyatning axloqiy qadriyatlarini yemiradi va insoniylikdan uzoqlashtiradi.

2. Tarbiyaning ahamiyati Oilada to'g'ri tarbiya berilmasa, farzandlar hayotga noto'g'ri qarash bilan kirib keladi. Ota-ona farzandlariga mehribon bo'lishi, ularga yaxshi va yomonni tushuntirishi kerak. Farzandlar o'z his-tuyg'ularini boshqarishni o'rganmasa, kichik nizolar ham katta fojeaga aylanib ketishi mumkin.

3. Oilaviy muhit va zo'ravonlikning oldini olish Ko'pgina padarkushlik hodisalari oilaviy kelishmovchiliklar natijasida yuzaga keladi. Agar ota-ona farzand bilan do'stona muloqot qila olsa, unga to'g'ri yo'l ko'rsata olsa, bunday fojialar kamroq sodir bo'ladi. Oilada mehr-muhabbat yetishmasa, farzandlar boshqa manbalardan, ba'zan esa noto'g'ri yo'ldan ta'sirlanishi mumkin.

4. Qonuniy va jamiyat oldidagi javobgarlik. Ota-onani o'ldirish jinoyat kodeksi bo'yicha eng og'ir jinoyatlardan biri hisoblanadi va shaxs umrbod afsuslanib yashaydi. Bunday jinoyatni sodir etgan inson nafaqat o'z kelajagini barbod qiladi, balki jamiyat oldida ham tuhmat va nafratga duch keladi.

5. Sabrlilik va muammolarni tinch yo'l bilan hal qilish Yosh avlodga muammolarni jahl bilan emas, balki sabr va aql bilan hal qilishni o'rgatish kerak. Har qanday muammo zo'ravonlik bilan hal etilmaydi, balki muloqot va tushunish orqali yechim topish mumkin. Farzandlarga o'z hissiyotlarini nazorat qilish, stress bilan kurashish va salbiy his-tuyg'ularni boshqarish ko'nikmalari o'rgatilsa, ular hayotda og'ir sinovlarni yengillik bilan yengib o'ta oladilar.

6. Diniy va axloqiy nuqtayi nazar Ko'pgina diniy manbalarda ota-onaga yaxshilik qilish va ularga mehribon bo'lish buyurilgan. Ota-onaning duosi farzand hayotiga baraka olib keladi, aksincha, ularning roziligini olmanganda hayotda ko'plab qiyinchiliklarga duch kelish mumkin. Axloqiy tarbiya asoslari bolalikdan singdirilishi kerak, shunda yoshlar yomon yo'lga kirishdan o'zlarini tiyadilar.

Padarkushlik insonning eng pastkash holatga tushib qolganini ifodalaydi va bunday hodisalarning oldini olish uchun jamiyat, oilalar va ta'lim muassasalari birgalikda harakat qilishi kerak. Ota-onaga hurmat qilish, muammolarni

zo‘ravonliksiz hal qilish, oilada sog‘lom muhit yaratish va to‘g‘ri tarbiya berish - bularning barchasi bunday fojialarni oldini olishning eng samarali yo‘llaridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirzakarimova M. EFFECTIVENESS OF STUDENTS' ENTREPRENEURIAL SKILLS DEVELOPMENT THROUGH CLIL TECHNOLOGIES //Академическиеисследования в современной науке. - 2023. - Т. 2. - №. 8. - С. 92-94.
2. Mirzakarimova M. M. The Necessity to Develop Students' Entrepreneurial Skills in English Classes //Telematique. - 2022. - С. 7128-7131.
3. Мирзакаримова М. М. ESSENTIAL COMPOSITION OF ENTREPRENEURSHIP FUNCTIONAL LITERACY //INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND TECHNICAL JOURNAL "INNOVATION TECHNICAL AND TECHNOLOGY. -2020. - Т. 1. - №. 1. - С. 63-65.
4. Мирзакаримова М. М. Замонавий шароитларда умумтаълимфанларини тадбиркорликка йўналтириб ўқитиш тизими //Science and Education. - 2020. - Т. 1. - №. 4. - С. 216-222.
5. Madaminjonovna M. M. Innovative Methods and Tools for Developing Students' Entrepreneurial Skills Using CLIL Technologies //International Journal of Human Computing Studies. - 2023. - Т. 5. - №. 3. - С. 15-17.
6. Мирзакаримова М. М. Умумтаълим фанларини тадбиркорликкайўналтириб ўқитиш тизими //Science and Education. - 2020. - Т. 1. - №. 4. -С. 97-103.
7. Mirzakarimova M. CLIL TEXNOLOGIYALARI VOSITASIDA O 'QUVCHILARNING TADBIRKORLIK KO 'NIKALARINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATION METOD VA VOSITALAR //Namangan davlat universiteti Ilmiy axborotnomasi. - 2023. - №. 6. - С. 410-415.
8. МИРЗАКАРИМОВА М. М. ХОРИЖИЙ ТИЛЛАРНИ ТАДБИРКОРЛИККА ЙЎНАЛТИРИБ ЎҚИТИШНИНГ ДИДАКТИК АСОСЛАРИ // Novateur Publications. - 2022. - №. 1. - С. 1-128.
9. Mirzakarimova M. M. et al. Scientific and pedagogical activity of Imam al-Bukhari //Science and Education. - 2023. - Т. 4. - №. 12. - С. 321-324.
10. Mirzakarimova M. M., Uzoqjonova M. D. Q. O'zbekistonda chiqindilarni qayta ishlash muammolarini o'rganish va bartaraf qilish //Science and Education.- 2023. - Т. 4. - №. 11. - С. 78-83.
11. Mirzakarimova M. M. et al. Pedagogik mahoratning shakllanishi va rivojlanishi //Science and Education. - 2024. - Т. 5. - №. 3. - С. 264-269.
12. Mirzakarimova M. M. et al. "Avesto" va pedagogik fikrlar rivoji //Science and Education. - 2024. - Т. 5. - №. 2. - С. 224-228.

13. Zamonaviy sharoitlarda umumta'lim M. M. M. fanlarini tadbirkorlikka yo'naltirib o'qitish tizimi //Science and Education. - 2020. - T. 1. - №. 4. - C. 216-222.
14. Mirzakarimova M. M. et al. O'qituvchining muomala madaniyati // Science and Education. - 2024. - T. 5. - №. 4. - C. 278-282.
15. MADAMINJONOVNA M. M. XORIJIY TILLARNI TADBIRKORLIKKA YO'NALTIRIB O'QITISHNING DIDAKTIK ASOSLARI //Nova. Pub. - 2022. - C. 1-128.
16. Madaminjonovna M. M. Umumta'lim fanlarini tadbirkorlikka yo'naldirib o'qitish tizimi //Science and Education. - 2020. - T. 1. - №. 4. - C. 97-103.
17. Madaminjonovna M. M. et al. ECOLOGICAL-VALEOLOGICAL CULTURE IN THE" MAN-NATURE-SOCIETY" SYSTEM //Web of Teachers: Inderscience Research. - 2024. - T. 2. - №. 5. - C. 51-55.
18. Salamat Yegeubayeva; Allanazarova Feruza Karimberdievna; Amantai Kunakbayev; Rakhimov Sherzod; Bobomurodova Munajat; Sherquziyeva Guzal Faxritdinovna; Bakhtiyor Omonov; Bobojonov Otabek Khakimboy ugli; Mirzakarimova Makhliyokhon; Khayitmuradov Anvarjon; I.B. Sapaev; Mirzayeva Mutabar Azamovna; Komilov Rustamjon Makhamadovich. "The Effect of Copper Oxide Nanoparticles on Hepatic and Renal Toxicity in Domestic Rabbits", Journal of Nanostructures, 14, 1, 2024, 150-155. doi: 10.22052/JNS.2024.01.015.
19. Умнов Д. Г., Кариев А. Д., Тешабоев А. Ю., Мирзакаримова М. М. Формирование финансовой грамотности и культуры потребления у старшихдошкольников // Перспективы науки и образования. 2024. №6 (72). С. 420-436. doi: 10.32744/pse.2024.6.26.
20. Uzoqjonova, M. (2023). Tabiiy fanlarni o'qitishda STEAM ta'limi tizimi. Science and Education, 4(9), 344-347. Retrieved from <https://www.openscience.uz/index.php/sciedu/article/view/6297>.
21. Uzokjonova, M. (2023). STEAM technology and the importance of gamification in it. Science and Education, 4(10), 365-368.
22. Uzoqjonova, M. (2024). EKOLOGIK MA'DANIYATNI YOSHLAR ONGIGA PEDAGOGIK METODLAR YORDAMIDA SINGDIRISH. Universal Xalqaro Ilmiy Jurnal, 1(4), 99-100. Retrieved from <https://universaljurnal.uz/index.php/jurnal/article/view/72>.